

Kunnan ihmisoikeusvastuu

1. Suomi on vastuullinen kansallinen ihmisoikeustoimija!

Suomi on sitoutunut ihmisoikeuksiin kv. sopimusten ja kotimaisten poliittisten linjausten kautta. Julkisella vallalla on velvollisuus toteuttaa perus- ja ihmisoikeuksia ja valvoa niiden toteutumista. Kaiken toiminnan on oltava linjassa niiden kanssa. Ihmisoikeuksia toteutetaan käytännössä kunnan tasolla. Erityisesti tämä koskee sosiaalisia oikeuksia.

Suomen perustuslaki takaa yhdenvertaisuuden. Se turvaa kansalaistensa ihmisoikeudet, ihmisarvon loukkamattomuuden ja yksilön vapauden, syrjimättömyyden sekä oikeudenmukaisuuden. Suomen perustuslaki turvaa myös kansalaisten välttämättömän toimeentulon, riittävän sosiaaliturvan ja terveydenhoidon. Jokaisella on oikeus asuntoon, asuinpaikkansa vapaaseen valitsemiseen ja turvalliseen ympäristöön. Vuonna 2000 uudistettu perustuslaki vahvisti erityisesti kansalaisoikeuksia. Niinpä peruslain mukaan yksilöllä ei ole vain oikeus saada tietoa, vaan myös *oikeus osallistua päätöksentekoon sekä yhteiskunnan ja elinympäristön kehittämiseen*. Se koskee myös iäkkäitä Suomen kansalaisia.

2. Hallituksen ja valtioneuvoston ohjeistukset kunnille

Suomen ihmisoikeuksien toteutumista ohjeistaa myös **Valtioneuvoston selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta (2009)**. Se antaa Suomen ihmisoikeuspolitiikalle *painopisteet: lapset, vammaiset, seksuaaliset ja sukupuolivähemmistöt, alkuperäiskansat, romanit, etniset ja uskonnolliset vähemmistöt ja ikääntyneet*. Siitä mm. selviää että Suomi on vahvasti sitoutunut *YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten (TSS) oikeuksien toteutumiseen*. Suomi on allekirjoittanut paitsi tämän sopimuksen myös sen lisäpöytäkirjan, joka antaa mahdollisuuden *yksilövalitukseen*. (<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=15701&contentlan=1&culture=fi-FI#Ihmisoikeudet>)

Osana Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaa on perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen tueksi laadittu *ensimmäinen kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma vuosiksi 2012–2013*. Toimintaohjelmassa on selkeä rooli annettu myös *kunnalle. Kunnan tehtävä on erityisesti pitää huolta siitä että i) itsemääräämisoikeus vahvistuu sosiaali- ja terveyshuollossa.; ii) sähköisen osallistumisen esteiden kartoittaminen ja vähentäminen ja osallistumisympäristöhankkeen hyödyntäminen kuntademokratian välineenä; iii) kehitysvammaisten asumisen parantaminen; iv) iäkkäiden aseman parantaminen ja sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaaminen sekä liikunnan vahvistaminen sekä v) yhteistoiminnan vahvistaminen kansalaisyhteiskunnan kanssa.*

<http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIapptype=BlobServer&SSURIcontent=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheadervalue=inline;%20filename=Ihmisoikeustoimintaohjelma.pdf&SSURIsscontext=Satellite%20Server&blobwhere=1331734964090&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf>

3. YK:n ohjeistukset kuntatasolle

YK, joka valvoo ihmisoikeuksien toteutumista kaikkialla maailmassa. YK velvoittaa kaikkia maita antamaan viranomaisille ja kansalaisille tietoa ihmisoikeuksista ja valvomaan, että ne toteutuvat.

YK:n ihmisoikeussopimus on se perusta, jolle kaikkien ihmisten ihmisoikeudet rakentuvat. Oikeudet koskevat kaikkia ryhmiä, myös ikääntyneitä. Hyvä psyykinen ja fyysinen terveys kuuluvat kaikille ja ovat sosiaalisia oikeuksia. **Kaikille kuuluu myös turvallinen ympäristö sekä aktiivinen osallistumismahdollisuus taloudelliseen, sosiaaliseen, kulttuuriseen ja poliittiseen päätöksentekoon ja toimintaan.**

YK on antanut Suomelle useamman huomautuksen ihmisoikeuksien puutteellisesta toteutumisesta Suomessa. Valitus liittyy YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien seurantaan. Suomi sitoutui siihen 24. syyskuuta 2009, ja vahvisti sen toteutumista vielä 30.8.2012 allekirjoittamalla sitä tukevan valinnaisen lisä-

pöytäkirjan. Lisäpöytäkirja vahvistaa yksittäisten kansalaisten ja ryhmien oikeuksia valittaa silloin kun he katsovat että heidän oikeuksiaan on rikottu. *YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitean mielestä tieto ihmisoikeuksista on Suomessa puutteellista. Toteutuksessa on myös puutteita.* YK on ilmoittanut pettymyksensä Suomen *terveysjärjestelmän heikkenemisen ja kululeikkauksien johdosta.* Se katsoo niiden johtaneen *epätasa-arvoiseen kohteluun myös vanhuspalveluissa.* Komitea kehotti jo vuonna 2000 Suomea osoittamaan *riittävät varat julkisiin terveyspalveluihin.* YK vaati myös *yksityisen terveydenhoidon maksujen pysyttämistä sellaisin, että kaikilla on niihin varaa. Se vaati myös riittäviä kunnallisia terveydenhuoltopalveluja vanhuksille.*

Monet muut YK:n komissiot seuraavat Suomen ihmisoikeuksien toteutumista. YK:n naisten syrjinnän poistamista valvova komitea (CEDAW) kiinnittää erityistä huomiota *ikäntyvien naisten asemaan ja heidän oikeuksiensa parantamiseen.* Suomi joutuu raportoimaan kehityksestä ja tueta ikäntyvien naisten aseman parantamisessa.

On syytä erityisesti painottaa **ikäihmisten kokonaisvaltaisia oikeuksia ja niiden toteutumista**, sillä usein heidät nähdään vain potilaina tai korkeintaan terveyspalvelujen asiakkaina. Kansalaisyhteiskunnat tahtovat unohtua. Ikäntyneiden kohtelua tulisi säädellä 18 YK:n periaatteen mukaan.. Niissä tunnustetaan ikäntyneiden ihmisarvo sekä heidän vakaumustensa, tarpeittensa ja yksityiselämänsä kunnioittaminen. Ikäihmisiä tulee kohdella oikeudenmukaisesti ja heitä tulee arvostaa taloudellisista hyötynäkökohdista riippumatta. Ikäntyneiden ihmisoikeuksien ja perusvapauksien tulee toteutua kaikissa suoja-, huolto-, ja hoitolaitoksissa. Ikäihmisille kuuluu riippumattomuus, osallistuminen, itsensä toteuttaminen sekä hyvä hoito. Valtion **ja kunnankin tehtävä on i) tunnustaa ja taata ikäntyneiden oikeudet: ii) suojella ikäihmisiä laiminlyönneiltä, väärinkäytöksiltä, pahoinpitelyiltä ja väkivallalta sekä iii) tunnustaa heidän merkityksensä myös yhteiskunnan voimavarana.**

4. EU myös velvoittaa

EU:n jäsenenä Suomi on velvollinen myös toteuttamaan EU:n ihmisoikeuspolitiikkaa. Sen periaatteet käyvät ilmi Euroopan Unionin perusoikeuskirjassa (http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_fi.pdf), joka mm kieltää kaikenlaisen syrjinnän, myös ikään liittyvän syrjinnän.

Ikäntyneiden oikeudet tunnustetaan artiklassa 25: "Unioni tunnustaa ikäntyneiden henkilöiden oikeudet ihmisarvoiseen ja itsenäiseen elämään sekä oikeuden osallistua yhteiskunnalliseen elämään ja kulttuurielämään, ja kunnioittaa näitä oikeuksia." Myös Euroopan Neuvoston uudistettu sosiaalinen peruskirja vahvistaa pykälässä 23 (<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2002/20020080>) *vanhuksien täydet kansalaisyhteiskunnalliset, ja niille tarvittavat resurssit aktiiviin, julkiseen, yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen elämään osallistumiselle.* Ikäihmisille annetaan myös oikeus itse valita elämänmuotonsa ja viettää itsenäistä elämää tutussa ympäristössä. Laitoksissa oleville vanhuksille taataan oikeus turvaan ja yksityisyyteen sekä mahdollisuus osallistua elinolojaan koskeviin päätöksiin. Lisäpöytäkirja mahdollistaa järjestöjen valitusmenettelyn.

EU on myös vahvistanut kolmea periaatetta, joille vanhusten terveys- ja pitkäaikaishoivan tulee perustua: palvelujen tasa-arvoinen saatavuus, palvelujen hyvä laatu ja taloudellinen kestävyys. *EU ei kannata kehitystä, jossa hyvät palvelut ovat vain maksukykyisen vähemmistön ulottuvilla tai vain huonot palvelut ovat kaikkien saatavilla.*

EU:ssa on loppusuoralla myös direktiivi (KOM 2008) 426 yhdenvertaisesta kohtelusta. Direktiivin tavoitteena on laajentaa sosiaalista osallisuutta ja edistää kaikkien ryhmien, myös ikäntyneiden täysimääräistä osallistumista yhteiskuntaan ja talouteen. (<http://www.om.fi/Etusivu/Valmisteilla/Lakihankkeet/Valtiosaanto/1220448193796>)

5. Ihmisoikeusvaikutusten selvittäminen

Maailmalla on tapana selvittää ennen lakeja ja muita uudistuksia yhteiskunnallisten, sosiaalisten ja ihmisoikeuksien vaikutukset. Helsingin Pro Kuntapalvelut on laatinut käytännön ohjeistukset niitä varten.